

## СЕКЦІЯ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ТА МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИМІРІВ

УДК 330.342-502.174-022.344

DOI 10.31521/978-617-7149-78-0-51

### БАР'ЄРИ РОЗВИТКУ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ

**Довгаль О.В.**, д-р екон. наук, професор

e-mail: h.dovgal@gmail.com

**Довгаль І.В.**, аспірант

e-mail: i.dovgal@inagro.ua

*Миколаївський національний аграрний університет*

**Анотація.** Циркулярна економіка стає ключовим напрямом розвитку для країн у зусиллях зменшити вплив на навколишнє середовище та забезпечити сталість ресурсів. Однак існують бар'єри, що ускладнюють перехід до циркулярної моделі економіки. У тезах розглядаються основні бар'єри, такі як недостатня усвідомленість, відсутність відповідної інфраструктури та технологій, складність управління відходами та відсутність стимулів для підтримки циркулярних практик. Проаналізувавши ці бар'єри зможемо розробити стратегії та політики, спрямовані на подолання перешкод і сприяння ефективному розвитку циркулярної економіки країни.

**Ключові слова:** циркулярна економіка, вторинний ресурс, відходи та переробка, регенерація ресурсів, циклічність виробництва, відновлювані ресурси.

Сучасний світ стикається з унікальними викликами у сфері екології, економіки та соціального розвитку, що вимагають рішучих та комплексних заходів. У цьому контексті концепція циркулярної економіки, яка ґрунтується на принципах відмови від традиційної лінійної моделі "виробництво-споживання-відходи", набуває особливої актуальності. Вона обіцяє мінімізувати негативний вплив на довкілля та сприяти сталому розвитку. Дослідження у цій сфері стають ключовими для прийняття ефективних рішень на всіх рівнях управління, сприяючи системним змінам та забезпечуючи сталий розвиток економіки, суспільства та довкілля.

Останнє десятиліття відзначається зростаючим інтересом до концепції циркулярної економіки. Вчені і фахівці активно досліджують цю нову парадигму розвитку економіки, вважаючи її ключовою у боротьбі з кліматичною кризою та сприянні інклюзивному зеленому росту. Оксфордський університет у своїх дослідженнях, проведених у 2019 році, чітко визначив основні принципи цієї економічної моделі [1, с. 6].

Як зазначають В. С. Шебанін та Г. О. Решетілов, циркулярна економіка є перспективним шляхом розвитку, спрямованим на збереження цінності продуктів, матеріалів і ресурсів на протязі тривалого часу, а також на мінімізацію відходів [2, с. 6].

Циркулярна економіка, на думку О. В. Довгаль, О. Є. Новікова, О. С. Біліченко, Л. А. Козаченко та В. М. Стамат – це не просто переробка продуктів, вона повинна діяти задовго до закінчення життєвого циклу продукту. На їх думку, концепція циркулярної економіки передбачає участь у всіх етапах виробництва товарів та їх планування для продовження життєвого циклу та збільшення потенціалу для подальшого повторного використання [3, с. 1057].

Циркулярна економіка є не лише складовою сталого розвитку, але і стратегією його реалізації. Згідно з висновками Р. В. Гришової та співавторів, ця модель визначається як інноваційна система економічних методів і механізмів, спрямована на оптимізацію використання ресурсів та мінімізацію відходів [4, с. 46]. Більше того, впровадження циркулярної економіки може допомогти знизити ризики, пов'язані з коливанням цін на ресурси та обмеженим їх доступом на світових ринках.

Отже, основна мета циркуляційної економіки полягає в створенні нових економічних підходів, спрямованих на зменшення негативного впливу на довкілля. Ця концепція пропонує альтернативну модель, де використані ресурси переробляються та використовуються знову, або їх використання мінімізується, щоб забезпечити сталість економічних процесів і зменшити негативний екологічний вплив.

Досвід країн Європейського Союзу переконливо демонструє, що циркулярна модель економіки ґрунтується на декількох ключових принципах, які Україна може впровадити для досягнення сталого розвитку та покращення екологічної ситуації (табл. 1).

Таблиця 1

Принципи циркулярної моделі економіки

№ з/п	Принцип та його складові	Особливості впровадження принципу
1	2	3
1. Відходи – це ресурс: мінімізація та максимізація цінності		
1.1	Відновлення	Впровадження практики відновлення та ремонту придатних матеріалів й виробів для продовження їхнього терміну служби
1.2	Переробка	Трансформація відходів на нову сировину для виготовлення нових продуктів.
1.3	Апсайклінг	Перетворення відходів на продукти з більшою цінністю та функціональністю
1.4	Зменшення	Системне скорочення загальної кількості утворюваних відходів шляхом розумного дизайну, екологічного виробництва та відповідального споживання
2. Дизайн для циркуляції: продукти з багатою функціональністю та тривалим терміном служби		
2.1	Модульність	Розробка продуктів з модульних компонентів, які легко

		замінюються, ремонтуються та оновлюються.
2.2	Багатофункціональність	Створення продуктів, що виконують декілька функцій, зменшуючи потребу в закупівлі численних окремих предметів
2.3	Тривалий термін служби	Виготовлення продуктів з міцних та довговічних матеріалів, стійких до інтенсивного використання та багаторазового застосування
3. Сприятливе регулювання: законодавство, стандарти та сертифікація		
3.1	Законодавча база	Розробка та впровадження законів та норм, які стимулюють циркулярні практики, наприклад, розширена відповідальність виробника та податкові пільги
3.2	Стандартизація	Створення чітких стандартів для вторинної сировини та перероблених продуктів, гарантуючи їх якість та безпечність
3.3	Сертифікація	Запровадження програм сертифікації, які визнають та винагороджують підприємства, що впроваджують циркулярні принципи
4. Державна підтримка: фінансування, закупівлі та інформаційна політика		
4.1	Фінансування	Надання фінансової підтримки дослідженням, розробкам та впровадженню циркулярних технологій
4.2	Сталі закупівлі	Інтеграція циркулярних критеріїв до державних закупівель, стимулюючи попит на екологічні продукти
4.3	Інформування та освіта	Підвищення обізнаності суспільства про циркулярну економіку та переваги її впровадження для довкілля та економіки
5. Співпраця: партнерство для спільного успіху		
5.1	Платформи співпраці	Створення платформ для взаємодії між урядом, бізнесом, науковими колами та громадськими організаціями з метою просування циркулярної економіки
5.2	Залучення інвестицій	Стимулювання залучення приватних інвестицій у циркулярні проекти та інфраструктуру
5.3	Обмін знаннями	Сприяння обміну найкращими практиками та знаннями щодо циркулярної економіки між різними зацікавленими сторонами
6. Додаткові аспекти		
6.1	Відповідальне споживання	Заохочення споживачів до вибору довговічних, ремонтпридатних та перероблених продуктів, а також до зменшення загального рівня споживання
6.2	Інновації	Стимулювання розробки нових циркулярних технологій та бізнес-моделей
6.3	Справедливий перехід	Забезпечення справедливого та інклюзивного переходу до циркулярної економіки, з урахуванням потреб та впливу на всі верстви суспільства

*Джерело: складено автором*

Перехід до циркулярної економіки, який передбачає відмову від лінійної моделі "виробництво-споживання-витрата" на користь замкнутих циклів ресурсів, стикається зі значними викликами. Ці бар'єри можна узагальнити у наступні категорії:

1. Нормативно-правові аспекти:

- Нечітке або відсутнє законодавство, що регулює рециркулювання, повторне використання та відновлення ресурсів.

- Недостатні стимули для впровадження циркулярних практик на рівні підприємств.

- Складні та заплутані адміністративні процедури.

2. Політичні перешкоди:

- Недостатня політична підтримка та пріоритетність циркулярної економіки.

- Розбіжність цілей та стратегій на різних рівнях управління.

- Відсутність довгострокового бачення та планування.

3. Управлінські виклики:

- Нестача знань та досвіду впровадження циркулярних практик.

- Недосягнення ефективної комунікації та співпраці між зацікавленими сторонами.

- Опір змінам з боку існуючих бізнес-моделей та ланцюгів постачання.

4. Соціальні виклики:

- Низька обізнаність громадськості про переваги циркулярної економіки.

- Недовір'я до продуктів, виготовлених з перероблених матеріалів.

- Культурні норми та цінності, що сприяють споживанню та одноразовому використанню.

5. Логістичні перешкоди:

- Високі витрати на збирання, транспортування та переробку відходів.

- Нестача інфраструктури для рециркулювання та повторного використання.

- Складність відстеження та моніторингу потоків матеріалів.

6. Структурні проблеми:

- Залежність від викопного палива та лінійних моделей виробництва.

- Неефективне ціноутворення, яке не враховує екологічні витрати.

- Короткострокове зосередження уваги на інвестиціях та прийнятті рішень.

Незважаючи на ці виклики, перехід до циркулярної економіки може принести значні переваги, такі як:

- Зменшення забруднення довкілля та викидів парникових газів.

- Збереження природних ресурсів.

- Створення нових робочих місць та економічне зростання.

- Підвищення якості життя.

Подолання цих бар'єрів та реалізація потенціалу циркулярної економіки вимагає комплексних зусиль урядів, підприємств, громадян та наукових установ. Це означає розробку та впровадження комплексних політик, інвестицій та інновацій.

Отже, перехід до циркулярної економіки, де ресурси використовуються максимально екологічно та ефективно, а відходи мінімізуються, є ключовим фактором сталого розвитку. Однак, цей процес стримується низкою суттєвих бар'єрів, які потребують комплексного та стратегічного вирішення. Перехід до

циркулярної економіки - це не просто вибір, а необхідність для забезпечення сталого та процвітаючого майбутнього. Подолання бар'єрів та втілення можливостей цієї моделі відкриває шлях до екологічно чистого економічного зростання, покращення добробуту людей та захисту довкілля для прийдешніх поколінь.

#### Список використаних джерел:

1. Haney A., Krestyaninova O., Love Ch. *The Circular Economy Boundaries and Bridges*. Oxford : Said Business School, University of Oxford, 2019. 48 p. URL: <https://pacecircular.org/node/273>

2. Шибанін В. С., Решетілов Г. О. Циркулярна економіка регіону: теоретичний аспект. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2021. Вип. 4 (112). С. 4-13. DOI: 10.31521/2313-092X/2021-4(112)-1.

3. (2022). Implementation of the concept of circular economy as an integral component of sustainable development of the region: Problems and prospects / O. Dovgal, O. Novikov, O. Bilichenko, L. Kozachenko, V. Stamat. *Review of Economics and Finance*. 2022. Vol. 20. P. 1051-1059. DOI: 10.55365/1923.x2022.20.117.

4. Гришова І., Гришова Р. Державна політика стійкого розвитку в контексті циркулярної моделі економіки. *Перспективи розвитку освіти, науки і бізнесу в глобальному середовищі* : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Тернопіль, 23 жовтня 2020 р.). Тернопіль : ФОП Осадца Ю. В. С. 45–47.

**Annotation.** The circular economy is becoming a key area of development for countries in efforts to reduce environmental impact and ensure resource sustainability. However, there are barriers that complicate the transition to a circular economy model. Theses address key barriers such as lack of awareness, lack of appropriate infrastructure and technology, complexity of waste management and lack of incentives to support circular practices. Having analyzed these barriers, we will be able to develop strategies and policies aimed at overcoming obstacles and promoting the effective development of the country's circular economy.

**Key words:** circular economy, secondary resource, waste and recycling, resource regeneration, cyclical production, renewable resources.